

УДК 372.12; 021.6:908(477)

Розман Ірина Іллівна,
кандидат педагогічних наук,
Курило Олександра Йосипівна,
кандидат філологічних наук, доцент
Луца Маріанна Василівна,
старший викладач,
Мукачівський державний університет

КРАЄЗНАВЧА СПРЯМОВАНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У статті проаналізовано основні форми роботи сучасних бібліотек для популяризації бібліотечної діяльності. Розглянуто традиційні та сучасні інформаційні краєзнавчі ресурси. Доведено необхідність тісної співпраці бібліотек з населенням певного регіону, що надає їм пріоритетний статус для підвищення інформаційної, освітньої, культурологічної, виховної, пізнавальної, інтелектуальної функції бібліотеки та сприяє забезпеченню демократичного доступу книгокористувачів до інформації. Запропоновано сучасні форми роботи бібліотек для підвищення інформаційної культури читачів та сприйняття нових ідей, маркетингової діяльності як засобу та інструменту оптимізації процесу обслуговування та розширення сфери впливу бібліотеки.

Ключові слова: краєзнавство, бібліотечна діяльність, пріоритетний статус, співпраця з населенням, рідний край, форми роботи.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день роль бібліотек у інформуванні важко переоцінити: з тих установ та організацій, що займаються краєзнавством, саме бібліотеки є хранителями інформаційних краєзнавчих ресурсів, джерелами краєзнавчої інформації для населення, і при цьому, залишаючись найбільш доступними установами для різних категорій користувачів. Краєзнавство – це всебічна науково-дослідна та науково-популяризаторська діяльність вивчення якої-небудь певної території і накопичення знань про неї; вивчення природи, населення, господарства, історії і культури будь-якої частини країни, адміністративного або природного району, населених пунктів з їх найближчим оточенням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В організації бібліотечної роботи бібліотекар керується Законами України «Про освіту», «Про бібліотеку і бібліотечну справу», нормативними документами Міністерства освіти України, структурних підрозділів місцевих державних адміністрацій, Статутом середньої загальноосвітньої школи України, Положенням про бібліотеку загальноосвітньої школи.

Важливим аспектом організаційної роботи в навчальних закладах є розпорядчі документи (накази), що видаються на виконання чинних законів, наказів, постанов і рішень уряду, наказів та інструкцій вищих органів; мають як розпорядче, так і виконавче значення. Накази видаються на виконання розпорядчих документів районних, міських відділів освіти, обласних управлінь, Міністерства освіти і науки України. Адміністрація школи обов'язково видає свій наказ [1].

Мета статті полягає у практичному обґрунтуванні доцільності тісної співпраці та популяризації знань про свій край як одного із пріоритетних напрямів у діяльності сучасних бібліотек.

Результати дослідження. У кожного з нас – своя мала Батьківщина. Любов'ю до неї, до людей, що живуть на цій землі, гордістю за свій край пронизана вся робота бібліотеки. І поки ми цікавимося минулим, вивчаємо свою історію – не переривається зв'язок поколінь. Саме бібліотека є збирачем, хранителем і провідником культурних традицій. Познайти читача з історією рідного краю, виховати почуття гордості за славне минуле своїх земляків, з повагою ставитися до своїх коренів, культури, традицій і звичаїв – основне завдання бібліотеки в краєзнавчій роботі.

Краєзнавство, як ніяка інша дисципліна, виховує у дітей і підлітків причетність до історії своїх предків, змушує замислитися про минуле й сьогодення через пошук, дослідження, вивчення традицій та звичаїв рідного краю, пізнання своїх коренів, нерозривному зв'язку з попередніми поколіннями, тобто формує ті цінності, які необхідні саме сьогодні: патріотизм, духовність, національну самосвідомість [2].

Краєзнавство - комплексна наука. Так, розрізняють такі, наприклад, види як: історичне краєзнавство, географічне

краєзнавство, музичне, етнографічне і т. д. Іншим словом – це напрями досліджень та вивчення.

У державному краєзнавстві вивчення краю знаходиться у підпорядкуванні дослідних інститутів, краєзнавчих музеїв, бібліотек. Музеї ведуть велику роботу з комплексного вивчення свого краю, споряджають спеціальні експедиції, відпрацьовують різноманітний статистичний матеріал, роблять цікаві та цінні відкриття. Успішна краєзнавча робота створює позитивний імідж бібліотеки в очах населення, зміцнює зв'язки з громадськістю, розширює коло друзів бібліотеки. Для створення комфортного інформаційного середовища з краєзнавства необхідно враховувати наступні фактори: особливості регіону; наявність шкіл, ліцеїв, гімназій різного профілю на території регіону; фонд бібліотеки; рівень підготовки кадрів; інформаційні потреби, особисті устремління і вікові особливості читачів.

Ідеальна модель інформаційного середовища з краєзнавства включає в себе краєзнавчий фонд; рекомендаційну краєзнавчу картотеку для читачів; цикл інформаційних тематичних виставок зі списком літератури; інформаційний дайджест нових надходжень; бібліографічні огляди; цикл лекцій з історії та культури краю (міста, селища); клуб (гурток) з краєзнавства; бібліографічний орієнтування; стендову інформацію; картотеку-дезидерат; тематичні папки-досьє («краєзнавча скарбничка»); вікторини; відеофільми [2].

Безумовно, базовими складовими успішної краєзнавчої роботи бібліотеки є добре укомплектований фонд літератури краєзнавчої тематики. Однак комплектування краєзнавчого фонду для багатьох бібліотек є серйозною проблемою. Крім книг, періодичних видань, тематичних папок бібліотеки створюють і власні електронні краєзнавчі ресурси, вдаються до допомоги Інтернету. Але проблема в тому, що через нестачу краєзнавчих видань, адресованих дітям, у роботі з дітьми доводиться використовувати матеріали для дорослих, написані сухо та нецікаво. Невипадково багато дитячих бібліотек пішли по шляху створення рукописних книг про свій край. Можна порекомендувати скористатися досвідом дитячих бібліотек інших регіонів, які з метою залучення уваги до проблем комплектування організовують книжкові ярмарки продукції місцевих видавництв.

У результаті такої співпраці налагоджуються контакти з представниками видавництв, які не тільки дарують бібліотекам комплекти необхідних книг, але і включають у плани видавництва необхідну бібліотекам хорошу краєзнавчу літературу для дітей.

До традиційних інформаційних краєзнавчих ресурсів бібліотек відносяться рекомендаційні бібліографічні посібники, присвячені краю в цілому, тематичні, бібліографічні, персональні.

Незмінним читацьким попитом користуються тематичні бібліотечні видання: путівники по окремих куточках рідного краю (міста, району), буклети про історичні пам'ятки «Місто надзвичайного минулого» [4].

Краєзнавча гра сприяє пробудженню інтересу до витоків

рідної культури, до історії рідної землі. Що необхідно знати при створенні краєзнавчої гри? Перше і найважливіше – вибір краєзнавчого твору, який стане не тільки постійним довідковим виданням, але і настільною книгою. Друге – якщо немає відповідного краєзнавчого видання, можна взяти інший обраний матеріал та провести краєзнавчу аналогію з його темою, ідеєю, змістом. Для цього бібліотекар повинен володіти достатніми знаннями і вмінням вміло їх застосовувати. Третє – треба враховувати вік дитини. Як правило, з 7 до 13 років діти не тільки активно беруть участь у грі, але і з великим задоволенням займаються самостійно. Підлітки більш старшого віку віддають перевагу, щоб грати для них (тобто проявляють інтерес до театралізованих уявлень, як правило, з участю їх однолітків). Четверте – слід враховувати рівень загальної підготовки підлітків і знання ними краєзнавчого матеріалу.

Популярним серед підлітків (як і серед молодших школярів) заходом є, наприклад, «Гра-подорож по рідному краю». Вона включає наступні етапи:

- пропонується тема і розробляється маршрут подорожі (реально або у книжкових сторінках);
- бібліотека надає відповідну літературу, рекомендує її для прочитання, залучає (добирає) учасників гри, з ними проводяться інформаційні бесіди, огляди, вікторини, конкурси, для кожного учасника складаються плани читання;
- організуються виступи учасників з розповідями про подорожі, усні виступи ілюструються виставками книг, фотовиставками, картинами художників, на яких зображені місця краєзнавчої подорожі.

З учнями 5-6 класів можна провести краєзнавчу гру на увагу. Як правило, в цьому віці хлопці досить добре знають своє місто (селище) і його визначні місця. Тому весело та цікаво стане жартівлива віртуальна (або реальна) прогулянка по місту (селищу), де бібліотекар буде грати роль забудькуватого гіда, навмисне помилятися і все плутати. Екскурсанти повинні виправляти його неточності.

Головне завдання бібліотечного краєзнавства - залучити всі верстви населення, запропонувати нові види послуг, стати більш дружніми та відкритими, корисними і цікавими. Щоб вижити бібліотекам сьогодні необхідно відповідати потребам громади та вимогам часу. Населення певного мікрорайону повинно відчувати співпрацю між бібліотекою та різною віковою категорією мешканців; необхідно подавати нові ідеї усій громадській спільноті для тісної співпраці та продовження плідної роботи.

Краєзнавство завжди пов'язано з роботою громади. Для її покращення пропонується вдосконалювати традиційні форми роботи – саме це вимагає сучасність. Завжди буде вигравати та діяльність, яка є ближчою до мешканців та взаємодіє з активною участю населення. Необхідно використовувати завжди більш ефективні й яскраві форми роботи.

Для більш продуктивної роботи варто використовувати краєзнавчі міні-програми, які сприяють системності та ефективності краєзнавчої роботи, різного плану проекти та програми. Такі заходи, як «Знати свій рідний край», «Світ не пізнаєш, не вивчивши краю свого», «Немає милішого краю», «Наш рідний край». Наприклад, проект бібліотекарів «Трембіта запрошує в Карпати» сприяє популяризації краєзнавчих знань, набуває нового змісту та дає змогу сконцентрувати наявні ресурси бібліотек і творчі можливості бібліотечних колективів.

Правильно сплановані заходи допомагають та спонукають до виконання основної мети та завдань: не лише залучають до активного вивчення краю, але й передбачають спілкування читачів бібліотеки з ровесниками з інших регіонів України та обміну краєзнавчою інформацією. Цікаві бесіди та зустрічі висвітлюють минуле та сьогодення краю, пропонують краєзнавчу обізнаність. Плідна робота як бібліотекарів, так і дослідників місцевої історії з числа краєзнавців, вчителів, членів Малої академії наук допомагають популяризувати роботу місцевих

бібліотек.

Можливо, впровадити проект «Краю мій, земле моя», який запропонує інноваційні форми роботи з краєзнавчою книгою (слайд-розповідь, радіо-прем'єра, краєзнавчий аукціон, етнографічні нариси, фольк-майдан), адже впровадження нових ІКТ в практику роботи бібліотек дозволить на якісно новому рівні організувати цю діяльність та здійснювати інформаційно-бібліотечне обслуговування користувачів. Захід «Мій рідний край» передбачає проведення активних інноваційних форм роботи, таких як: краєзнавчі дискусійні вітражі, фіто-ботанічні екскурсії, екодіалоги. Проект «Краю мій, гордість моя» акумулює досвід поповнення фонду краєзнавчими матеріалами [3].

Захід «Земля людьми славиться» або «Сповідь серця» допомагає тримати в пам'яті вчинки та досягнення героїв, які славили свій рідний край. Важливим джерелом поповнення фонду є краєзнавчі розвідки, інформаційні листки, пам'ятки читачу, історико-краєзнавчі та бібліографічні нариси. Доцільно створювати краєзнавчі електронні виставки, краєзнавчі кімнати та проводити краєзнавчо-пошукові експедиції. Часто працівники бібліотеки використовують загальноміські акції, на яких пропаяють читання книг.

Творчо працюючі бібліотеки можуть провести родинне сімейне свято «Золото нашого міста» - вшанування кращих сімейних пар, які у шлюбі понад 50 років та внесли свій вклад у розвиток рідного краю. Адже історія міста - це історія людей, що його будували та збагачували. До написання історії своєї сім'ї людям похилого віку допомагали бібліотекарі: прихотили до них додому, спілкувалися і допомагали описати та оформити історію сім'ї, зафіксувати спогади про історію міста. «Рід, родина - життєвий скарб людини» розрахований на популяризацію зразкових родин та підвищення ролі родини.

Необхідно зазначити, що в останнє десятиріччя відбулося переосмислення основних напрямів краєзнавчої роботи з метою відродження національної духовної культури, відновлення історичної пам'яті народу. Відтворення культурної пам'яті народу здійснюється у формах, далеких від традиційних видів бібліотечної діяльності. Книгозбірні виконують музейну функцію, тобто в арсенал сучасного бібліотечного краєзнавства входить пошук унікальних елементів етнокультури українського народу: старовинних обрядів, напівзабутих звичаїв усної народної творчості, предметів народного побуту. Так з'являються музейні, етнографічні тютючки, міні-музеї, музейні кімнати історії села, навіть інноваційні типи бібліотек, а це бібліотеки-музеї, які демонструють несхожість, унікальність [1].

У краєзнавчій роботі поширення сьогодні набуває практика створення тематичних колекцій мультимедійних краєзнавчих ресурсів (CD/DVD), які включають цифрові копії неопублікованих документів (фото, тексти). Розробляються тематичні слайд-презентації про музейні експозиції, про життя та діяльність відомих краян, до пам'ятних дат села або міста та заходів в бібліотеках.

Діапазон форм роботи з цільовими групами у напрямку краєзнавства розширюється, а це - учнівська молодь, студентство, педагоги, вихователі дошкільних заходів, пенсіонери, місцеві краєзнавці, туристи, які цікавляться історією краю, його економікою, культурою у різні історичні періоди. Виставкова робота – один з основних напрямків краєзнавчої роботи. Хочеться звернути увагу на те, що сучасні виставки повинні дозволити читачам не тільки бути пасивним спостерігачами, але й активними учасниками. Цікавими є, зокрема, такі, як: виставка-кросворд «Любіть своє місто», виставка-вікторина «Чи знаєте ви рідний край?», виставка-пошук «Колесо історії», виставка-альманах «До рідного краю серцем прихилилось», виставка-репортаж «Краса поетичного слова», виставка-гербарій «Цілючі трави рідного краю», виставка-подорож «У похід по рідному краю», виставка-фантазія «Час натхнення, творчості пора», виставка-антураж «Карпатський колорит», виставка-тріада «Закарпаття у часовому просторі», виставка-антологія «Край талантів та невечеряних

можливостей», виставка-знайомство «Закарпатська зіркова галерея в інтер'єрі світу», виставка-вшанування «Культурне дерево світу», фотовиставка «Квітни, мій краю [6].

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Бібліотеки повинні активно використовувати мережеві ресурси для популяризації місцевої історії та надання бібліотечних послуг. Веб-сторінки бібліотек повинні відображати різні види бібліотечної краєзнавчої роботи та представляти її на платформі у віртуальних мережах. У плані сучасної краєзнавчої роботи

бібліотекарям необхідно: створити новий інтерактивний ресурс бібліотеки про бібліотечне краєзнавство з елементами зворотнього зв'язку з користувачами. Просувати краєзнавчі продукти та послуги (візитна листівка нашого краю - бібліотечні віртуальні виставки, книжково-ілюстраційні виставки та краєзнавчі експозиції, створення презентацій «Край у форматі DVD» та збір матеріалів в інформаційно-краєзнавчій кейси як основу краєзнавчо-екскурсійної діяльності бібліотек).

Список використаних джерел

1. Бідняк Г.П. Історію пишемо самі: бібліотечне краєзнавство [Електронний ресурс] / Г.П. Бідняк. – Режим доступу: <http://www.biblio-child.dp.ua>
2. Кушнарєнко Н. М. Історія бібліотечного краєзнавства в Україні : навч. посіб. / Н. М. Кушнарєнко; Харк. держ. ін-т культури. – Х. : ХДІК, 1993. – 150 с.
3. Кушнарєнко Н. Н. Краеведческая деятельность библиотек : учеб. пособие. / Наталья Николаевна Кушнарєнко; Моск. гос. ин-т культуры. – М. : МГИК, 1993. – 96 с.
4. Бульба Т. С. Становлення та розвиток краєзнавчої бібліографії Поділля (друга половина XIX–XX ст.) : дис. канд. іст. наук : 05.25.03 / Бульба Таїсія Семенівна ; Київ. ін-т культури. – К., 1995. – 243 с.
5. Непомнящий А. А. Бібліографічна спадщина історикоетнографічних досліджень Криму в кінці XVIII – на початку XX століть : автореф. дис. ... д-ра іст. наук / Непомнящий Андрій Анатолійович ; Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського НАН України. – К., 2001. – 32 с.
6. Петрикова В. Т. Особливості становлення та розвитку системи краєзнавчої бібліографічної інформації в Україні (1917–1991 рр.) : автореф. дис. канд. іст. наук : 07.00.03 / В. Т. Петрикова; Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2001. – 19 с.

В статті проаналізовані основні форми роботи сучасних бібліотек для популяризації бібліотечної діяльності. Розглянуті традиційні та сучасні інформаційні краєзнавчі ресурси. Доказано необхідність тісного співробітництва бібліотек з населенням певного регіону, що надає їм пріоритетний статус для підвищення інформаційної, освітньої, культурологічної, виховної, пізнавальної, інтелектуальної функцій бібліотеки і сприяє забезпеченню демократичного доступу книголюбів до інформації. Предложено сучасні форми роботи бібліотек по підвищенню інформаційної культури читачів і сприйняття нових ідей, маркетингової діяльності як засобу та інструмента оптимізації процесу обслуговування та розширення сфери впливу бібліотеки.

Ключевые слова: краєзнавство, бібліотечна діяльність, пріоритетний статус, співробітництво з населенням, рідний край, форми роботи.

The article analyzes the basic methods of modern libraries to promote their activity. There has been considered traditional and modern information local history resources. The necessity of close cooperation of libraries with a population of a region, which gives them priority status for increasing informational, educational, cultural, educational, cognitive, intellectual library functions and ensures democratic access to information among library users has been proven. Modern forms of the library work to enhance readers' information culture and perception of new ideas, marketing activities and tools as a means to optimize service process and expanding the sphere of influence of the library have been analyzed. The state land history is a studying issue of research institutes, regional museums and libraries. Museums perform a great work with a comprehensive study of their native land, equip a special expeditions, make up various statistical data, make interesting and valuable discovery. Successful local history investigation creates a positive image of libraries, strengthens public relations, and expands the circle of friends of the library. To create a comfortable environment for local history awareness the following factors should be considered: characteristics of the region; availability of schools, lyceums, different profiles gymnasiums in the region; the library; level of staff training; information needs, personal aspirations and age characteristics of readers. The ideal model of local history knowledge environment includes informational fund; recommendatory local history files for readers; information exhibitions cycles with a list of literature; information digest on new acquisitions; bibliographic reviews; lectures on the history and culture of the region (city, town); Club (group) of local history; bibliographical orientation; poster information; desiderata-filing; themed folder-file ("natural history box"); quizzes; videos.

Key words: local history studies, library activity, priority status, cooperation with the population, native land, forms of work.

УДК 378.147

Сідун Мар'яна Михайлівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Мукачівський державний університет,

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ З ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті автор досліджує проблему організації самостійної роботи студентів гуманітарного профілю щодо вивчення іноземної мови. Розкрито роль інтерактивних методів навчання у процесі самостійної роботи. Обґрунтовується необхідність подальшої розробки шляхів досягнення ефективності засвоєння термінології в контексті європейської інтеграції вищої освіти України та переходу ВНЗ на кредитно-модульну систему оцінювання.

Ключові слова: інтерактивні методи навчання, навчання в малих групах, педагогічні техніки і технології, мотивація, фахова лексика.

Постановка проблеми. Недосконалість володіння студентами прийомами самостійної роботи, невміння оптимально її організувати, обирати доцільні способи опанування навчального матеріалу зумовила актуальність дослідження проблеми організації поза аудиторного вивчення іноземної мови роботи. Значні зміни в освіті та умовах праці викликають велику потребу

у навчанні протягом усього життя, а отже, висувують на перший план здатність і вміння людини до самоосвіти, самостійної навчальної діяльності, пізнавальної самостійності, роботи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Шляхи підвищення результативності самостійної роботи та дослідження можливостей формування у студентів самостійності у навчанні